

internationale betrekkingen. De Borchgrave trekt uit zijn materiaal voorzichtig de conclusie dat er in zekere mate gesproken kan worden van specialisatie van de taken van Jans diplomaten. Ook dit lijkt een element te zijn in de formatie van een professioneel diplomatenbestand.

Het tweede deel van het boek heet 'Impact van de hertogelijke diplomatie op de Vlaamse politieke situatie'. Het bestaat uit twee hoofdstukken waarin de relatie tussen de hertog en Vlaanderen wordt bekeken vanuit diplomatisch oogpunt. Feitelijk wordt dit deel gebruikt om de gegevens van deel I te toetsen. De conclusie luidt dan ook voorzichtig positief: 'de specialisten van de Vlaamse aangelegenheden waren elk naargelang hun vormingsgraad min of meer gespecialiseerd in welbepaalde soorten opdrachten, hetzij meer algemeen-commercieel, hetzij meer technisch' (245).

De *Bijlagen* waarmee De Borchgraves boek vergezeld gaat, zijn om te watertanden. Alle diplomaten die hij aantroef in zijn materiaal worden genoemd en alle gevonden gegevens over hen in primaire en secundaire literatuur worden geboekstaafd of toegankelijk gemaakt. Het geheel vormt een rijke verzameling van gegevens die nu ten dienste staat van institutionele historici, prosopografen, kerkhistorici, cultuurhistorici, ideeënhistorici enz.

Deze studie — vooral het deel *Bijlagen* — zij aanbevolen. Men hoedde zich echter bij het citeren uit De Borchgraves eerste deel: men mocht eens andermans onderzoek en formuleringen, misleid door de onzorgvuldige citatiewijze van de auteur, niet aan de rechtmatige eigenaar toeschrijven. En dat is sinds de Renaissance niet meer toegestaan.

A. J. Vanderjagt

O. van den Arend, *Zeven lokale baljuwschappen in Holland* (Dissertatie Leiden 1993, Middel-eeuwse studies en bronnen XXXV; Hilversum: Verloren, 1993, 495 blz., f80,-, ISBN 90 6550 249 1).

Dit is een zorgvuldig, op nauwgezet onderzoek gebaseerd werk, maar het lijdt aan een wat onduidelijke structuur. De titel dekt ook niet helemaal de inhoud. Schrijver behandelt na een inleiding over het baljuwsgerecht en een daarop volgend weloverwogen onderzoek van het begrip 'welgeboren man' waaraan de oordeelvinders dienden te beantwoorden, de geschiedenis van de zeven kleine bestuurs- en rechtsdistricten uit de titel, (zes daarvan in het Westland) en hun ambtsdragers. Hoofdstuk III (par. 1-5 en 12) en IV echter bevatten een systematische, goed gedocumenteerde behandeling van het Hollandse baljuwsambt (taken en competentie) en de werkwijze van het baljuwsgerecht in Holland in het algemeen. Deze vormt een belangrijk bestanddeel van het werk, en is zeer welkom: over de baljuw in Holland is de enige recente bijdrage het overzicht in de inleiding van *De rekeningen van de Grafelijkheid van Holland uit de Beierse periode, III, 1393-1396* en dit telt slechts een kleine twintig bladzijden tegenover de meer dan 80 van Van den Arend. Dat zijn onderzoek geen verrassende nieuwe inzichten heeft opgeleverd doet aan de waarde ervan niet af. Enkele punten lijken me discutabel, zoals de stelling (onder andere 294) dat de competentie van de baljuw in de zogenaamde wapenroftprocedure een veertiende-eeuwse nieuwigheid is: een dergelijke competentie kwam vanouds het gravengeding toe waar het baljuwsgerecht uiteraard een afgeleide van was, zonder in strijd te zijn met een 'op-heter-daad'-procedure of het veterecht van de adel/ridderschap. Ook missen zijn formuleringen soms de helderheid van die in Fruins klassieke 'Over waarheid, kenning en zeventuig' (*Verspreide geschriften*, VI), een studie die hij blijkbaar over het hoofd heeft gezien.

Bij het overzicht sluit een hoofdstuk aan over de zaken die het baljuwsgericht behandelde, ditmaal geheel aan de hand van voorbeelden uit de zeven baljuwschappen. En ten slotte betoogt de auteur dat archeologische opgravingen van een aantal woonsteden van welgeboren mannen gegevens leveren die het verdwijnen van de welgeboren mannen als afzonderlijke stand helpen verklaren. De zeven baljuwschappen in kwestie vormen op zichzelf geen eenheid. Twee ervan zijn rechtsdistricten rondom grafelijke hoven ('s-Gravenzande en 's-Gravenhage), andere (Naaldwijk, Noordwijk—de apanage Beaumont/Blois/Oostervant—en het miniatuur heerlijkheidje Honderdland) vormen heerlijke hoge jurisdicties, De Lier, ten slotte, was een rechtsdistrict dat half in Delfland, half in Rijnland lag, maar één kerspel vormde en waar een lokale heer met een deel van de hoge rechtspraak was beleend, een curiosum waar Van den Arend met duidelijk plezier veel aandacht aan besteedt. Eerst behandelt hij echter Maasland, dat hij in navolging van Dolk en anderen beschouwt als een volwaardig baljuwschap, in 1317 afgesplitst van Delfland (Van der Gou w noemde deze opvatting in de feestbundel voor Van der Linden, *Ter recognitie* (1987), 'mythologisch', 163, en cf. *ibidem*, 191: dat 'kunnen we vergeten', maar diens artikel is Van den Arend kennelijk ontgaan) en later in kleinere eenheden opgedeeld. Waren alle zeven inderdaad echte baljuwschappen? De hoge heerlijkheden natuurlijk wel. De andere lijken echter eerder het karakter van onderbaljuwschappen te hebben: voor De Lier is dat al heel duidelijk. Maar Van den Arend geeft de voorkeur aan de constructie van een onderlinge hiërarchie van baljuwschappen (106).

De auteur heeft veel ruimte gegeven aan de genealogische connecties van zijn baljuws en dat geeft een aardig inzicht in familienetwerken en carrières. Jammer is, dat hij tweemaal (77, 164) de moeder van Jacoba van Beieren (na Jacoba's dood) 'landsvrouw' noemt, een niet-onbelangrijke vergissing omdat hij haar optreden interpreteert als (zijn enige) voorbeeld van ingrijpen door de grafelijkheid in een heerlijk baljuwschap (Noordwijk), terwijl Margaretha handelde krachtens haar eigen recht als Vrouwe van die hoge heerlijkheid. Soms zou men wat meer voorbeelden wensen bij gedecideerde uitspraken. Kan men werkelijk uit één arbitrale beslissing de regel concluderen dat nagelaten goederen die deels in aasdomrecht, deels in schependomsrecht gelegen zijn, vererven volgens schependomsrecht wanneer de erflater in schependomsrecht komt te overlijden? Niet alles wat het boek bevat is vooreen institutionele studie als deze even relevant. Dat de politieke keuze van de baljuw van de Heer van Naaldwijk, Aremberg, bepaald werd door die van zijn heer en niet door de Staten van Holland, lijkt inherent aan zijn positie en de bladzijdenlange uiteenzetting hierover zou in een afzonderlijk artikel beter tot zijn recht komen. Hetzelfde geldt voor de in hoofdstuk VI (348-368) opgenomen geschiedenis van huis en geslacht Polanen. De auteur die bij de opgraving van het Huis Polanen in Monsterambacht nauw betrokken is geweest en zich daarin verdiept heeft, wil die gebruiken om een groeiend verschil in levenssfeer tussen 'gewone' welgeborenen en de ridderstand te laten zien, maar zo'n puissant-rijk geslacht is in dit verband toch nauwelijks representatief te noemen. Aardig is de paragraaf waarin Van den Arend resultaten van archeologisch onderzoek op de plaats van wat eens 'welgeboren' omgrachte hofsteden in 's-Gravenzande waren, in verband tracht te brengen met wat hij de sociale integratie van de welgeborenen in de stand van de huislieden sinds de zestiende eeuw noemt. Maar of het verschil tussen deze hofsteden en andere boerderijen werkelijk verloren ging, blijft de vraag. Van den Arend zelf laat zien dat op zestiende- en zeventiende-eeuwse kaarten de eerste wel, de laatste vrijwel nooit werden ingetekend. Van den Arends werk is rijk aan gegevens en heeft veel belangwekkende aspecten. Het zou jammer zijn wanneer die door de bescheiden' titel onvoldoende tot hun recht zouden komen.

V. Lambert, *Chronicles of Flanders 1200-1500. Chronicles written independently from 'Flandria Generosa'* (Verhandelingen der Maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent XIX; Gent: Maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde, 1993, 176 blz., Bf600,-, ISSN 0779-8482).

Met de verschijning van *Chronicles of Flanders 1200-1500* is een belangrijke eerste stap gezet naar een repertorium van Vlaamse verhalende bronnen. Véronique Lambert beschrijft, afgezien van enkele continuaties en een samenvatting, vijftien kronieken uit de periode 1200-1500. Deze kronieken hebben gemeen dat zij handelen over de geschiedenis van het graafschap Vlaanderen, geschreven zijn door in het graafschap Vlaanderen (het 'oude' — maar welk oude? — inclusief Artois en Doornik) geboren en/of werkzame schrijvers en dat zij niet behoren tot het grote en ingewikkelde complex kronieken dat onder de noemer van *Flandria generosa* kon worden samengebracht. Aan deze laatste groep kronieken die zijn ontstaan uit de *Genealogia comitum Flandriae* zal een aparte studie worden gewijd.

Toch wierp het *Flandria generosa-complex* al zijn schaduw vooruit door het punt van vertrek aan te geven: 1164. In dat jaar werd in het klooster Sint-Bertijns bij Sint Omaars een tot een kroniek uitgedijde genealogie van de Vlaamse graven geschreven. Geïnterpoleerd en voortgezet vanaf het einde van de twaalfde eeuw beheerste deze kroniek gedurende eeuwen de geschiedschrijving over het Vlaamse graafschap. De eerste kroniek die Véronique Lambert opneemt — die van Boudewijn van Ninove — is echter pas in het midden of zelfs pas tegen het eind van de dertiende eeuw geschreven, zodat het in de titel genoemde jaartal wat misleidend is. Waarschijnlijk houdt dit vertrekpunt verband met de opzet van het gehele, project, dat beoogt aan te sluiten op de *Index scriptorum operumque Latino-Belgicorum Medii Aevi* van Genicot en Tombeur. Over de beoogde andere delen van dit project wordt echter in dit eerste deel nog vrij weinig concreets meegedeeld.

Onderde kronieken van Vlaanderen die onafhankelijk zijn van de *Flandria Generosa* gaat een grote diversiteit schuil. De werken van Boudewijn van Ninove, van Johannes van Tielrode, van Gilis li Muisis en van Johannes Brando zijn wereldkronieken die uitlopen op de geschiedenis van de eigen regio, waarbij of het klooster waartoe de schrijver behoort of de stad waar hij woont de meeste aandacht krijgt. Andere schrijvers, onder wie Froissait, Olivier van Dixmude en Johannes Surquet behandelen een bepaalde periode uit de Vlaamse geschiedenis. Alleen Adriaan de Buten Philip Wielant hebben een 'echte' kroniek van Vlaanderen ophun naam staan. Adriaan de But schreef zijn *Chronicon Flandriae* (792-1419) in de cisterciënzer abdij Ter Duinen, waar rond het midden van de veertiende eeuw Johannes Brando met zijn *Chronodromom*, een wereldkroniek tot 1414, een begin had gemaakt met een historiografische traditie. Adriaan de But was ook een van de continuators van deze kroniek.

Philip Wielant koos een andere invalshoek, die hij als rechtsgeleerde het beste beheerste: de dynastieke en constitutionele geschiedenis van de Vlaamse graven, de rechten van de onderdanen en de relaties met andere vorstendommen staan centraal in zijn *Recueil des antiquitez de Flandre*. De auteurs zijn voor het merendeel geestelijken die in het Latijn schreven. De nauw met het hof verbonden schrijvers bezigden het Frans. De enige in het Nederlands geschreven kroniek is die van deleperse burger Olivier van Dixmude over de jaren 1377-1443.

Véronique Lambert verschaft een schat aan informatie betreffende de opgenomen werken. Uitvoerig gaat zij in op de auteur: zijn achtergrond en zijn voorkeuren worden zo mogelijk met citaten uit de teksten zelf toegelicht. Datzelfde geldt ook voor de door de auteur gebruikte bronnen en het eventueel gebruik van mondelinge informatie of de kennis op grond van eigen waarneming. Zo blijkt Adriaan de But kennis te hebben genomen van een werk van Dirk